

Factsheet 5

Onderhoud en beheer van de natuurlijke speelplek

al in het voorjaar bijhouden. Bedenk een leuke activiteit voor kinderen van de BSO met het groenafval van je speelplaats. Ga je met vrijwilligers bomen snoeien? Uitlopers van wilgen bijvoorbeeld kun je weer opnieuw poten. Vergeet niet bij een dergelijke activiteit ook af en toe de pers uit te nodigen. Tip: als je te weinig gereedschap hebt voor grote groepen mensen, probeer dit dan ergens te lenen. Bijvoorbeeld bij de gemeente of Landschap Overijssel.

Tijdens een werkmiddag verwijderen kinderen stenen van de speelplaats

Activiteiten en communicatie

Blijf het publiek betrekken bij je natuurspeelplek. Dit kan op veel verschillende manieren. Regelmatig een stukje in de wijkkrant of schoolkrant helpt, een (digitale) nieuwsbrief, een pagina op Facebook, als er maar regelmatig nieuws wordt doorgegeven. Bijvoorbeeld met foto's, een stukje van kinderen die er spelen of over activiteiten.

Zorg dat er ook af en toe, ten minste een paar keer per jaar, activiteiten zijn voor het brede publiek. Dit kunnen bijvoorbeeld werkdagen zijn, maar ook een middag natuureducatie voor scholen, een knutselmiddag met materiaal uit de speelplaats, een oogstfeest, een zomerbarbecue, een activiteit met ouderen uit de zorgflat in de buurt .... Door af en toe een activiteit te organiseren, wordt de speelplaats een ontmoetingsplek die een bepaalde bekendheid verwerft. Daardoor wordt het makkelijker om de speelplek ook in de toekomst te behouden.

Colofon: Deze factsheet is onderdeel van een serie factsheets over 'natuurspeelplaatsen'. De factsheets zijn opgesteld binnen het project Kind in de Natuur/Impuls Natuurlijke Speelplaatsen in Overijssel. Voor meer informatie over het project kunt u contact opnemen met Natuur en Milieu Overijssel.

© Natuur en Milieu Overijssel
Opgesteld door: Marijke Wester (tel. 038 452 0969)
Marjan Wagenaar (tel. 06 349 399 49)
www.kindindenatuur.nl
Stichting Natuur en Milieu Actief
december 2011

Zelf planten water geven is leuk en leerzaam.

Af en toe een leuke activiteit helpt om de speelplaats positief onder de aandacht te brengen.

Het is feest. Je natuurlijke speelplek is klaar. De kinderen kunnen gaan spelen en je kunt tevreden zijn. Maar helemaal klaar ben je nog niet. Wil je dat de speelplek ook over een paar jaar nog aantrekkelijk is voor kinderen, hun ouders en de natuur, dan moet je regelmatig onderhoud plegen.

ALLES ONDER CONTROLE

Onderhoud heeft een paar verschillende doelen. Ten eerste is het belangrijk om de speelplek veilig te houden. Daarnaast is onderhoud nodig om planten, bomen en andere levende onderdelen van je speelplaats in goede banen te laten groeien. Een speelplaats vol met zwerfafval, hondenpoep of spullen die getuigen van nachtelijke activiteit; dat is ook niet zo aantrekkelijk. Het is dan ook aan te raden voor je speelplaats een onderhoudsplan op te stellen dat je, zeker in de eerste jaren, jaarlijks evalueert en zo nodig herzielt.

ONDERHOUD MEENEMEN BIJ HET ONTWERP

Zorg dat nog vóór je de natuurlijke speelplek aanlegt afspraken maakt over wie verantwoordelijk is voor het beheer en onderhoud. Dit moet in ieder geval een rechtspersoon zijn. Degene die het onderhoud doet, moet mee kunnen praten over de inrichting. Hij of zij kan namelijk zelf waarschijnlijk het beste inschatten hoe kostbaar en arbeidsintensief het onderhoud van een speelplaats

wordt. Als er weinig budget is voor onderhoud, kun je de ontwerper de opdracht meegeven daar rekening mee te houden. Bovendien heb je, als de speelplaats er eenmaal ligt, profijt van deze aanpak. Degene die het onderhoud uitvoert snapt dan beter wat de ontwerper voor ogen had en kan vanuit eigen initiatief toewerken naar dit beeld.

Een ontwerper: "Bij de ingang van de speelplaats wilden we graag een mooie, natuurlijke toegangspoort laten groeien. We zagen het helemaal voor ons; een forse pergola met druiven. Als je er onderdoor loopt, pluk je zo een trosje mee. De druivenplantjes zijn met veel enthousiasme door de bewoners en de kinderen gepoot. Het onderhoud langs de randen van de speelplaats werd echter door de een dienst van de gemeente gedaan. Die beste mannen dachten ons een dienst te bewijzen door 'dat onkruid' langs de toegangspoort ook gelijk maar even mee te nemen. Weg druiven..."

WIE DOET HET ONDERHOUD?

De eigenaar van het terrein is vrijwel altijd degene die eindverantwoordelijke is op het gebied van veiligheid. Daarom is het voor de hand liggend als deze partij ook verantwoordelijk is voor beheer en onderhoud. Deze partij stelt in een onderhoudsplan vast wat er moet gebeuren, wanneer en het benodigde budget. In een onderhoudsplan staan werkzaamheden genoemd die maar één keer per

andere is geworden? Je maakt het jezelf waarschijnlijk alleen maar moeilijk als je tegen de stroom in gaat.

Soms is de speeldruk echter zo hoog dat een speelveld verandert in een kale vlakte. Vooral bij schoolpleinen, waar intensief gespeeld wordt, is dit risico aanwezig. Zeker de eerste paar jaren, als de beplanting nog kwetsbaar is, moet je hier rekening mee houden. Soms moet je ingrijpen. Probeer indien mogelijk onderdelen te herstellen en daarna tijdelijk ontoegankelijk te maken. Overweeg bij herplant van boompjes om dit keer wat oudere bomen te nemen, die al wat groter zijn. Andere opties zijn bijvoorbeeld het versterken van toezicht, het planten van stekelplanten, het vergroten van je speelplaats of het beperken van de openingstijden.

WAT MOET ER GEBEUREN?

De werkzaamheden hangen sterk af van de speeldruk en de inrichting. Op druk bezochte speelplaatsen hoef je vaak bijvoorbeeld helemaal geen gras te maaien; het blijft vanzelf kort en als het op plekken langer wordt, is dat ook niet erg. Een aantal beheersactiviteiten zullen bij alle natuurlijke speelplekken voorkomen.

ZWERFVUIL

Rondslingerend afval ziet er vaak onaangenaam uit en kan bovendien gevaarlijk zijn. Dit wil je natuurlijk niet op een plek met spelende kinderen hebben. Je kunt er

wel iets aan doen door afvalbakken neer te zetten, maar deze moeten dan wel regelmatig geleegd worden. Soms is het beter juist geen afvalbakken neer te zetten, zodat je mensen stimuleert hun afval mee naar huis te nemen. Je kunt ook oudere kinderen die regelmatig in de speelplek komen hier een rol in geven, zorg dan wel dat ze handschoenen en vuilniszakken hebben. Ligt er veel zwerfvuil, organiseer dan een opruimmiddag. Maak er een wedstrijd van: wie verzamelt het meeste afval? Probeer honden zoveel mogelijk buiten de natuurspeelplek te houden.

Veiligheid

Nadat de veiligheid van de speelplaats bij aanleg is beoordeeld en vastgelegd, is het zaak ook op de lange termijn de veiligheid te borgen. Dit betekent dat je bijvoorbeeld moet controleren op rotting van speeltoestellen, kapotte onderdelen of uitstekende schroeven. Volgens het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen ben je verplicht om voor al je speeltoestellen een logboek bij te houden waarin je aangeeft wat je aan onderhoud hebt gedaan. Kijk voor meer informatie over dit onderwerp op de factsheet over veiligheid en risico's.

Groenonderhoud

Snoeien van bomen en struiken kun je het beste in de winter doen. Onkruid kun je op sommige stukken juist laten staan, maar waar je dat niet wilt moet je dat voor-

Kind-erosie!

Deze wilgentenen zijn niet goed aangeslagen.

jaar hoeven te gebeuren, maar ook werkzaamheden die bijvoorbeeld eens per maand of per week plaatsvinden. Om het jaarlijkse onderhoud ook in de toekomst te kunnen borgen, is het verstandig hiervoor structureel geld vrij te maken.

De uitvoering van het onderhoud is weer een ander verhaal. Een gemeente of school kan hiervoor bijvoorbeeld een groenbedrijf inschakelen. Zorg er voor dat ook de mensen van dit bedrijf goed weten dat ze niet zomaar met gif mogen spuiten, of 'onkruid' verwijderen op een plek waar jij juist ruige begroeiing wenst. Over het algemeen zijn onderhoudsdiensten gewend juist te werken met strakke lijnen, kort gras en hebben ze weinig kennis van natuurlijk beheer. Neem hierin in zo'n geval het initiatief; bied aan om de eerste keren mee te werken met het onderhoud, of nodig hen uit zelf een keer met hun kinderen te komen.

ZELF DE HANDEN UIT DE MOUWEN STEKEN

Vaak staan er in het onderhoudsplan taken die heel goed door andere partijen gedaan kunnen worden, zowel door volwassenen als door kinderen. Dergelijke inzet kan een methode zijn om kosten te besparen, of om betrokkenheid te vergroten. Wees creatief! Denk bijvoorbeeld aan de lokale scouting, IVN, scholen uit de omgeving, sportclubs, ouderverenigingen of een lokale stichting. Je kunt proberen groepen te vinden die regelmatig helpen, maar ook voor eenmalige activiteiten. Bij dat laatste kun je ook denken aan bijvoorbeeld bedrijven die in het kader van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen een middagje willen helpen.

Vaak vinden kinderen het erg leuk om volwassenen na te doen. Het is met sommige werkzaamheden dus heel goed mogelijk dat je het onderhoud uitvoert op momenten dat er kinderen aan het spelen zijn. Als je ze uitnodigt om mee te doen wordt dat voor hen onderdeel van het spel. Let natuurlijk wel op veiligheid. Je kunt het ook georganiseerder aanpakken; Een klas schoolkinderen kan op een werkdag heel goed zwerfafval verzamelen, bomen planten of nieuwe bloemen zaaien. Bij een Buitenschoolse Opvang hebben ze vaak meer tijd voor dit soort werkzaamheden als bij scholen. Maak er een gezellige dag van en ze komen volgend jaar zeker terug!

Voor sommige dingen heb je expertise nodig, zoals bijvoorbeeld het snoeien van fruit- of klimbomen. Als je dit niet in huis hebt, probeer dit dan van buiten te halen.

Snoeicursus

Hoe snoei je een boom zodanig dat het een mooie klimboom wordt? Dat vroegen de mensen in Gelderland zich af. De 'snoeiers' van de gemeente zijn gewend bomen zodanig te snoeien dat ze geen gevaar op leveren voor het verkeer en dat kinderen er niet in kunnen klimmen. Wat nu als dat juist wel de bedoeling is? Eén gemeente besloot om haar medewerkers daarom een cursus 'Snoeien van klimbomen' te geven. Erg nuttig voor deze medewerkers, om eens met andere ogen naar een boom te kijken. En nog leuk ook!

Als de eigenaar van de grond het beheer en onderhoud niet of slechts beperkt wil doen, zoek dan een andere organisatie of richt zelf een organisatie op met een bestuur.

Zand rondom een waterpomp kan snel uitspoelen.

Binnen deze organisatie kun je werkgroepen maken die een deel van het onderhoud op zich nemen, bijvoorbeeld werkgroep groenonderhoud, werkgroep veiligheidscontrole en werkgroep activiteiten. Maak duidelijk wat de werkzaamheden zijn en stel hier een planning voor op, zodat iedereen weet waar hij/zij aan toe is.

NIET STATISCH, MAAR DYNAMISCH

Een natuurlijke speelplek groeit. Dat geldt voor de planten, bomen en struiken, maar ook voor het gebruik. Dat betekent dat het er niet altijd hetzelfde blijft, zoals bij een reguliere speelplek. Dit is juist een van de aantrekkelijke kanten van een natuurlijke speelplek. Elk seizoen heeft zijn eigen bijzonderheden en eigen speelmogelijkheden.

In het voorjaar zijn er bloeiende planten, katjes aan de bomen, worden de nestkastjes bewoond. De zomer biedt volop mogelijkheden om dingen met water te doen, waterbeestjes vangen, dammen bouwen, vloten maken. In de herfst kun je wat met de gekleurde bladeren doen en met de eetbare vruchtjes van struiken. Zelfs de winter biedt tal van mogelijkheden, bouwen met gesnoeide of afgevallen takken of als er sneeuw ligt van de helling afglijden.

Ook in de loop der jaren verandert de natuurlijke speelplek. Bomen groeien, op gegeven moment kun je er in klimmen (als je op de juiste manier snoeit!). Ook kunnen er bomen dood gaan. Laat je ze dan staan of plant je nieuwe in? De wilgentakken hut of tunnel groeit uit en vormt een spannend bosje.

Een vrijwillige toezichthouder vertelt: Tijdens de aanleg van onze speelplaats kregen we van iemand een flinke boomstronk. Echt geen kleintje hoor, zo'n klont met de wortelaanzet er aan. Prachtig. Wij hebben 'm met veel inspanning van volwassen kerels een plek op de speelplaats gegeven. Een paar weken later echter lag 'ie meters verder op. Onvoorstelbaar maar waar: kinderen hadden zich urenlang vermaakt door met z'n allen aan de boomstronk te sjorren en te duwen. Eén van de ouders heeft er met plezier naar staan kijken. De kinderen moesten goed met elkaar samenwerken om er beweging in te krijgen, en dat is ze gelukt.

Zand bij de waterpomp spoelt weg en moet jaarlijks weer teruggelegd worden. De boomstammetjes gaan na enkele jaren rotten en bieden een leefgebied voor paddenstoelen, maar dan is er over lopen niet meer mogelijk. Stel je voor hoe je eigen speelplek kan gaan veranderen. Wat daarvan vind je wenselijk en wat niet? Dit moet de basis zijn van je beheerplan op langere termijn. Waar ga je snoeien en waar juist niet, waar nieuw inzaaien, waar laat je de natuur zijn gang gaan.

KINDEROSIE

Op plaatsen waar veel gelopen, gespeeld en geravot wordt, groeit niets meer. Een goed teken dus! Probeer hier als het even kan in mee te gaan. Je zult zien dat na verloop van tijd de looproute anders is geworden dan je op papier hebt uitgedacht. Probeer je eerste impuls om dit te corrigeren in te houden: is het echt zo erg dat het